

pedig Hont megyéhez. A 10-ik sz. a. Budafalváról hiányzik az erd. múzeumba került gazdag bronzlelet, valamint a dr. Primics által cigány-kovács kézre kerültnek jelzett „csomó kard“ lelet felemlítése is. A kimutatásban felsorolt bronzleletek általános tárgyalására térve azt látjuk, hogy a szolnok-dobokamegyei bronzleletek legnagyobb része szórványos lelet; nem hiányoznak öntőműhely maradványok és kincseleletek sem. Mindezen ősrégészeti emlékek viszonylagos chronológiájának megállapítása végett részletes leírásokat és összehasonlításokat kapunk a vésők, sarlók, lándsák, fejszék, csákányok, bronz-karikák, gyűrűk, kar-, láb- és nyakpereczek, zablarészek és bronzkerekek jellegeiről. A typologikus szempontok alapján eszközölt vizsgálódások szerint „bronzleleteink a bronzkornak késő szakából erednek javarészt.“ A hazai bronzkor chronológiájával kapcsolatban a bronzleletek előállításának, azaz a bronzkori telepések kilétének megállapítása érdekében az agathyrsekről, a szumir akkádokról és skythákról adott etnikai fejtegetések után a La Tene korra vonatkozólag megjegyezzük, hogy Erdélyben elég számos, tiszta La Tene jellegű régészeti lelet ismeretes, a melynek bizonyítása végett csupán az Alsó-fehérmegyei Monographia igen becses ősrégészeti fejezetére hivatkozunk. Legvégül a cikket a vármegye őstörténelmének az előadottak alapján való egy oldalra terjedő összefoglalása rekeszti be. Bár nem a vármegye ősrégészetében, de meg kell említenünk, hogy az ethnographiai fejezetben a megyei őskori leletek vázlatos térképe is közre van adva 48 lelőhelylyel.

Szolnok-Dobokamegye ősrégészetének megírása a terület prae-historicumának igen hézagos ismerete miatt, — a melynek különben szerző is többször kifejezést ad — kétségtelenül nehéz feladat volt, s mert az ősrégészeti anyag szétszórt, a gyűjteményekben lévő is csak esetleges: újabb kutatások és forrástanulmányok eszközzése nélkül a tárgyat — br. Horváth Emil szavaival élve — „mert épen meg kellett írni — csakis így lehetett megírni!“

Orosz Endre.

Péterfy Jenő összegyűjtött munkái.

Második kötet. Kiadja a Kisfaludy-Társaság. Budapest. Franklin-Társulat.
1902. 8^o 506. l. Ára 4. kor. 50. fill.

A tragikus végű genialis írónak immár két kötetben összegyűjtve bírjuk műveit a Kisfaludy-Társaság áldozatkészségéből és az elhunyt benső barátjának, Angyal Dávidnak gondosságából. Ezek a művek mindvégig fent fogják tartani Péterfy nevét az irodalom történetében; e művek révén neve élni fog még akkor is, midőn már megőrölte az idő azt a tervezetben és kivitelben gyarló emléket, mely a fővárostól adományozott díszsírhely fölött emelkedik, hol az idegenből haza hozott hamvak pihennek. . . .

Az első kötet, melyet e folyóiratban tavaly (novemberi szám, 524—5 ll.) Kristóf György ismertetett, az író pályájának első feléből származó, magyar irodalmi vonatkozású dolgozatokat tartalmazza túlnyomó részben. Egy harmada azonban ama görög tárgyú tanulmányoknak volt már szentelve, melyek egy megírandott görög irodalomtörténetnek voltak fejezeteiül szánva. Ez a görög-tárgyú mű egy nagy irodalomtörténet-sorozatnak akart része lenni, melyet a Franklin-Társulat tervezett, de mely csak tervnek marad, mint látszik: egyelőre mindössze annyit eredményezett, hogy Péterfy életének szomorú dissonantiájú befejezését sietteté, oly nagyszabású munkával terhelvén meg őt, minőre tevékenyebb és bizóbb fiatalabb éveiben sem mert vállalkozni, s a munkálkodás minden gyönyörét csakhamar győtrő fárasztásba s elégtelenségbe, meghasonlottságba sülyesztvén belé.

A tervezett görögirodalomtörténet fejezetei folytatódnak a második kötetben is s ennek felerészét foglalják el. Sophoklesről, Euripidesről és Aristophanesről találkoznak itt remek essayekkel, melyek az első kötet megfelelő közleményeivel így meglehetősen összefüggő képet alkotnak a görög drámairodalom fejlődésének legkiválóbb mozzanatairól. Követik ezeket a görög történetírókról, Herodotosról és Thykydidesről szóló tanulmányok, valamint a Xenophonról és Plátóról írtak: utóbbi a *Filozofiai Írók Tárában* megjelent fordítás előszava. Mind e dolgozatokban Péterfy kétségtelenül nem mutatkozik oly czéhbéli szaktudós-nak, ki a classica philológiával mint élete fő tárgyával kizárólag s aprólékosságokba ható erudícióval foglalkozott volna; de lépten-nyomon látni, hogy iparkodott szakszerűen tudományos tájékozottságot is szerezní és nyújtani. Mindenekfölött pedig látni, hogy oly íróval állunk szemben, kinek lelke az általa tárgyalt költőkkel és gondolkozókkal össze volt forrva, bennük gyönyört és vigaszt talált már régesrégóta, mikor még távolról sem gondolta, hogy mint rendszeres irodalomtörténet írója fog velük egyszer foglalkozni. Az érett kor tetőpontján íródtak e tanulmányok s bennök egyaránt kiváló az ítéletek biztossága, mélysége és finomsága.

Legalább is éppen ennyire, sőt még inkább bámulhatjuk e jelességeket a Danteról írt essayben, mely ugyancsak e második kötetben foglaltatik és szerzőnek talán hosszabb lélekzetű alkotása. Szintén a régibb évek terméke; Péterfy tehetsége ebben nyilatkozik meg legfényesebben és a legtöbb önállósággal. Dante is ama lángelmék egyike, kikről, úgy látszik, már mindent megírtak elődeink, mindent elírtak előlünk, későn jövő utódok elől; azonban akadjon csak méltó tehetségű tanulmányozójuk, ennek számára mindjárt akad új szempont, melyből, bár némileg egyoldalú, de új világlátásban fog feltűnni az illető lángelme. Így tapasztalhatni ezt a jelen dolgozatnál is, melylyel oly nagyszerűen járult hozzá a magyar toll az egyetemes Dante-irodalom gazdagításához. Ha ugyan szabad így szólui, mikor a mi magyarul

van írva, az — fájdalom — nem létezik a külföld számára, ha csak nem szerencsés valaki tolmácsra, fordítóra tenni szert.

Tainenel, Tennysonnel, Emersonnel, Ruskinnel, Ibsennel foglalt koznak a többi, kisebb nagyobb cikkek, melyek mellett egy zenészei-tárgyút is találunk s találjuk még a Tragodiáról szóló Kisfaludy-Társaságbeli székfoglalót.

Az előbbi, mely Wagner operáit tárgyalja és mint e közlemények legtöbbje, szintén a Budapesti Szemlében jelent meg, egyedül képviseli azt a Péterfyt, ki egykor másfél évig a Pester Llyodnak zenekritikusa volt s kiválón értette, szenvedélyesen szerette a zenét.

Az utóbbi igen értékes, komoly munka. De minden bece sem feledtetheti velünk azt a *Tragikumról* szóló tanulmányt, melyet Péterfy Beöthy könyve alkalmából írt a Budapesti Szemlének, de mely csak tavaly-előtt látott napvilágot egy azóta megszűnt folyóiratban. Ehhez foghatón tündöklő, mélyen járó és élesen elemző dolgot keveset produkált szerzőnk. Éppen azért sajnáljuk elmaradását e gyűjteményből, melybe ezen fölül az *Egyéttértésben* évek során át közölt színi tárcáknak is legalább egy része, megérdemelte volna, hogy felvételük s a feledéstől megmentessék.

Legjobban mégis azt sajnáljuk, hogy e gyűjteményben az író mellett semmivel sincs képviselve az ember, az elragadón szeretetre méltó jó barát, a levélíró Péterfy, a maga végtelen kedvességével, gyöngéd lelkével, játszín ötletes s néha pajkos humorával, a természet és művészet szépségeinek imádásától ihletődött képzeletével, gazdag szellemkincseinek tüneményes meg-megnyilatkozásaival, szóval egész egyéniségének azzal az ellenállhatatlan varázsával, a melynek emléke átlengi a Patthy és Riedl, Lederer és Angyal által róla írt szebbnél-szebb tanulmányokat, s a mely miatt elhúnyta örökké sajjó seb marad azok szívében, kikhez ő közelebb állt.

Azt hisszük, egy harmadik kötetre elég érdemes anyagot szolgáltatna mindez, sok más oly dolgozattal együtt, melyeket a két kötetes gyűjtemény bevezetése sem sorol fel teljesen. *Dr. Haraszi Gyula.*

Rein, Grundriss der Ethik.

Osterwick (Zickfeldt A. V.) 1902. 292 lap. Ára 3 márka.

Örvendetes, hogy legújabbán az ethikai problémák felé fordul a bölcséleti buzgalom Németországban. A sociális kérdés a maga számos feladataival szerzett oly normatív tekintélyt az ethikának napjainkban.

Szerző „a nagy és alapvető erkölcsi elvekkel“ akarja megismerni az olvasót, a melyek erkölcsi „akarat elhatározásának és cselekvőségének forrásai“ minden ténykedésében, mindemellett úgy állítja oda az elveket, hogy azokból a paedagogia is meríthesse a maga irányeszméit. Így találkozik „az idealis ethika a paedagogikával“.